

УДК 37.013.73

**Всеукраїнська науково-практична конференція
проводиться відповідно до плану роботи
Національної академії педагогічних наук України**

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту педагогіки НАПН України
Протокол № 6 від 31 травня 2021 р.*

Редакційна колегія:

С. О. Сисоєва, доктор педагогічних наук, професор — *голова ред. кол.*;
О. М. Топузov, доктор педагогічних наук, професор — *заст. голови ред. кол.*;
Н. П. Дічек, доктор педагогічних наук, професор;
М. Д. Култаєва, доктор філософських наук, професор;
Н. Б. Антонєць, кандидат педагогічних наук, ст. наук. с. ;
К. Ю. Ладоня, відповідальний редактор

Історія та філософія освіти в незалежній Україні: контроверзи сучасного наукового пізнання : зб. тез всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 8 червня 2021 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України / ред. кол.: Топузov О. М., Сисоєва С. О., Дічек Н. П., Култаєва М. Д. та ін. — [Електронне наукове видання]. — Київ : Педагогічна думка, 2021. — 246 с.

ISBN978-966-644-585-1

Збірник містить тези учасників всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Історія та філософія освіти в незалежній Україні: контроверзи сучасного наукового пізнання» (8 червня 2021 р., м. Київ). У тезах окреслено погляди науковців на питання філософського осмислення досвіду реалізації проекту «Нова українська школа»; методологічні проблеми вивчення плинної сучасності у контексті освіти, її історії та філософії; освітні ресурси у пошуках стратегій подолання кризових станів.

Збірник розраховано на вчених, викладачів, докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, представників державних органів влади та місцевого самоврядування і широкий читацький загал.

УДК 37.013.73

*Матеріали подано в авторській редакції,
за достовірність фактів, цитат, посилань на джерела
та вживання назв документів, власних імен тощо
відповідають автори публікацій.*

держбюджету: «Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму». Строки виконання: 2020–2022 рр.

Таким чином, тенденція щодо зростання контингенту студентів з інвалідністю поставила у число пріоритетів діяльності УДПУ імені Павла Тичини необхідність розв'язання проблеми навчання і соціального розвитку цих осіб, створення новітніх технологій покращення якості життя, запровадження дієвої системи соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму, розробці методичних рекомендацій щодо оптимізації їхніх сильних сторін на шляху до соціальної інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Центр соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму у «Без бар'єрів»: офіційний сайт. Режим доступу: <https://fspu.odpu.edu.ua/наука/науково-дослідні-центри-2/про-насс/>

Куземко Леся Валентинівна,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки та психології

Київського університету імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ:

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Реформа української освіти, яка розпочалася з початкової школи (НУШ), зумовила розроблення низки нормативних документів, що регулюють діяльність педагогів. Зокрема, затверджено Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчителя закладу загальної середньої освіти» та «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020), триває робота щодо підготовки стандартів вихователя та керівника закладу дошкільної освіти. Зазначені професійні стандарти визначають трудові

функції педагогів з організації навчання та виховання здобувачів освіти, зокрема формування у них ключових компетентностей та наскрізних навичок. А в переліку здатностей, відповідно професійних компетентностей вчителя, визначено здатність до критичного мислення й оцінювання інформації. Відтак, одним із пріоритетних завдань закладів вищої освіти постає завдання підготовки фахівця, спроможного критично осмислювати інформацію й навчати цьому дітей.

З метою вивчення сучасного стану досліджуваної проблеми у теорії і практиці вищої освіти, нами здійснено студіювання теоретичних джерел щодо формування і розвитку критичного мислення у майбутніх педагогів; проведено емпіричне дослідження серед студентів спеціальностей 012 «Дошкільна освіта» та 013 «Початкова освіта» рівня вищої освіти першого (бакалаврського) Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка. Дослідження тривало впродовж чотирьох років (на всіх етапах якого задіяно понад 350 осіб, з яких 78 осіб експериментальної групи).

З'ясовано, що у контексті психології мислення, критичність зазвичай трактується як одна з властивостей розуму і визначається як усвідомлений контроль за ходом інтелектуальної діяльності людини. У педагогічних джерелах критичне мислення виокремлюють як мислення найвищого рівня, яке ґрунтується на інформації, під час якої здійснюється оцінювання думок, припущень, шляхів їх доведення [1; 2]. Також визначено, що критичне мислення, як системний процес, включає п'ять взаємопов'язаних елементів: самостійність (мислення стає критичним якщо носить індивідуальний характер); постановка проблеми (виокремлення проблеми, яка стимулює мислити критично та пошуку відповідної інформації); прийняття рішення, яке дозволяє оптимально розв'язувати окреслену проблему; чітка аргументованість (усвідомлення варіативності розв'язання проблеми і підкріплення кожного варіанту рішення вагомими аргументами); соціальність (уміння доводити свою позицію, або змінювати її під вагомістю аргументів).

Емпіричне дослідження передбачало кілька етапів. На першому — проведено пілотне опитування серед студентів педагогічних спеціальностей, вчителів початкових класів та вихователів дітей дошкільного віку щодо розуміння ними сутності поняття критичного мислення, самооцінювання рівня його сформованості. Відповіді респондентів довели необхідність розроблення технологічного

забезпечення процесу формування критичного мислення у студентів педагогічних спеціальностей, яке б інтегрувалося у зміст навчальних дисциплін професійної підготовки.

На другому етапі розроблено методикку дослідження, з метою діагностики рівнів сформованості критичного мислення у студентів першого курсу спеціальностей «Дошкільна освіта» і «Початкова освіта», а саме:

- виокремлено навички, які характеризують сформованість критичного мислення (прояв допитливості та використання дослідницьких методів пошуку й обґрунтування достовірності інформації; сприйняття ситуації глобально, знаходження причин її виникнення й альтернатив вирішення; генерування, відстоювання чи зміна власних суджень на основі фактів та аргументів; коректне застосування отриманих результатів для вирішення проблем і прийняття зважених рішень);
- розроблено опитувальники; бланки спостережень; інтерактивні вправи, з урахуванням того, що навички критичного мислення найкраще проявляються в діяльності («шість капелюхів», «дерево припущень», «кошик ідей», «плакат думок», обговорення суперечливих питань тощо);
- обґрунтовано рівні сформованості навичок критичного мислення в майбутніх педагогів (базовий, середній і високій) [5, с. 267].

Третій (формувальний) етап дослідження передбачав реалізацію розробленого технологічного забезпечення формування і розвитку критичного мислення у студентів Педагогічного інституту. З цією метою удосконалено зміст і технологію викладання інтегрованих навчальних дисциплін «Педагогіка», «Психологія» та завдань навчальних (психолого-педагогічних) практик на 1–3 курсах. Дієвими формами роботи виявилися: проблемні лекції, семінари-дискусії й семінари-розв'язування задач; практичні заняття частково-пошукового характеру, самостійна навчально-пізнавальна робота, творчі завдання педагогічних практик.

На четвертому етапі здійснювалася перевірка системи роботи, яку розроблено та реалізовано на формуальному етапі дослідження впродовж трьох років. Її ефективність засвідчила позитивна динаміка рівнів сформованості критичного мислення у студентів

педагогічних спеціальностей — показники базового рівня знизилися на контрольному етапі у порівнянні з констатувальним на 61%, а середній і високий рівні — зросли (відповідно на 18% і 43%).

У підсумку варто зазначити, що формування критичного мислення в майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки, повинен відбуватися системно з відповідно розробленим змістово-технологічним забезпеченням. Лише за таких умов студенти опановують уміннями критичного осмислення навчальної інформації та виробляти власну стратегію щодо вирішення освітніх завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Темпл Ч., Стіл Д., Мередіт К. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів» (Підготовлено для розвитку критичного мислення) : Посібник I-IV. Науково-методичний Центр розвитку критичного та образного мислення : Інтелект. 1998. 32 с.
2. Тягло О. В. Критичне мислення : навч. посібник. Харків : Основа, 2008. 192 с.
3. Куземко Л. В. Формування наскрізних навичок в контексті особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів. *European scientific discussions : international scientific and practical conference, Rome, Italy, april 25-27, 2021.* С. 264-270.
4. Куземко, Л. В. Проблема формування в майбутніх педагогів критичного мислення і здатності вирішувати проблеми. *Молодий вчений.* 2017. III (3 (43)). С. 417-421.

Курило Віталій Семенович,

*доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
в. о. ректора Державного закладу «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»*

КОНЦЕПЦІЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ВИМІР

Критичне мислення сьогодні активно досліджується науковцями: уточнюється дефініція, визначається його структура та складники, здійснюються спроби впровадження технології розвитку критичного мислення в освітні системи закладів загальної